

Timbre Hearing as a Component of the Professional Competence of Future Music Teachers: Theoretical Aspects of the Research

UDC 378.011.3-051:78]:159.955

DOI: <https://doi.org/10.15421/1726138>**Onyshchuk Nazarii**Ph.D., Student, <https://orcid.org/0000-0002-1345-3178>, zhayvir2012@gmail.com*Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University (Kamianets-Podilskyi, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. The relevance of this study stems from the need to improve the professional training of future music teachers. In this context, the development of timbral aural skills becomes a key factor in shaping the musical and professional competence of music teachers.

Purpose. The purpose of the article is to provide a theoretical substantiation of the essence of timbre hearing and to determine its place within the structure of the professional competence of future music teachers.

Results. The article analyzes scientific approaches to understanding the concept of “timbre hearing” in musicological, psychological-pedagogical, and art studies. It is established that timbre hearing is an integrative musical ability that ensures the perception, differentiation, evaluation, and artistic interpretation of timbral characteristics of musical sound. The study proves that timbre hearing is not limited to the recognition of sound colors but functions as an important means of musical cognition, professional interpretation, and pedagogical activity. It is determined that in the structure of the professional competence of future music teachers, timbre hearing performs an integrative function, combining musical-auditory training, performance skills, artistic thinking, and pedagogical practice.

Conclusions. Timbre hearing is defined as an important component of the professional competence of future music teachers, which contributes to deep musical perception, artistic interpretation of musical works, and effective music-pedagogical activity. The author’s understanding of timbre hearing is presented as an integrative professional musical ability that combines auditory experience, musical thinking, artistic-imaginative perception, and performance practice. Prospects for further research involve determining the structure of timbre hearing and substantiating pedagogical conditions for its development in the process of professional training of future music teachers.

Keywords: timbre, timbre hearing, professional competence, future music teacher, music-pedagogical training, musical perception, performance activity, artistic interpretation

Тембровий слух як складник професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичні аспекти дослідження

Онищук Назарій*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, Україна)*

Анотація

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Особливого значення у цьому процесі набуває розвиток тембрового слуху як важливого чинника формування музично-професійної компетентності педагога-музиканта.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності тембрового слуху та визначенні його місця у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Результати. У статті проаналізовано наукові підходи до розуміння поняття «тембровий слух» у музикознавчих, психолого-педагогічних і мистецтвознавчих дослідженнях. Встановлено, що тембровий слух є інтегративною музичною здатністю, яка забезпечує сприйняття, диференціацію, оцінювання та художнє осмислення тембрових характеристик музичного звучання. Обґрунтовано, що він не обмежується розпізнаванням звукових барв, а виступає засобом музичного пізнання, професійної інтерпретації та педагогічної діяльності. Визначено, що у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва тембровий слух виконує інтегративну функцію, поєднуючи музично-слухову підготовку, виконавську майстерність, художнє мислення та педагогічну практику.

Висновки. Узагальнено, що тембровий слух є важливим складником професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, який забезпечує здатність до глибокого сприйняття музики, її художньої інтерпретації та ефективної музично-педагогічної діяльності. Авторське розуміння тембрового слуху визначено як інтегративну професійну музичну здатність, що поєднує слуховий досвід, музичне мислення, художньо-образне сприйняття та виконавську практику. Перспективи подальших досліджень пов'язані з визначенням структури тембрового слуху та педагогічних умов його формування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: тембр, тембровий слух, професійна компетентність, майбутній учитель музичного мистецтва, музично-педагогічна підготовка, музичне сприйняття, виконавська діяльність, художня інтерпретація

Стаття надійшла / Article arrived: 07.07.2026 // Схвалено до друку / Accepted: 11.08.2026 // Підписано до друку / Approved for printing: 13.08.2026

Вступ.

Сучасний розвиток мистецької освіти зумовлює необхідність підготовки висококваліфікованих учителів музичного мистецтва, здатних не лише професійно виконувати та інтерпретувати музичні твори, а й формувати в учнів культуру художнього сприймання, естетичний смак і навички свідомого слухання музики. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток професійно важливих музичних здібностей майбутнього педагога-музиканта, серед яких важливе місце посідає тембровий слух як здатність сприймати, розрізняти й усвідомлювати темброві характеристики музичного звучання та їхню художньо-виразову функцію.

У сучасному музичному мистецтві тембр перестає розглядатися лише як акустична властивість звуку. Він набуває значення самостійного засобу музичної виразності, що бере участь у створенні художнього образу, формуванні композиційної цілісності та розкритті індивідуальності авторського задуму. Розвиток музичної культури XX–XXI століть, поява нових композиторських технік, розширення виконавських засобів і зміна підходів до організації звукового матеріалу актуалізували проблему осмислення ролі тембру у структурі музичного твору.

Для майбутнього вчителя музичного мистецтва тембровий слух є важливим складником професійної компетентності, оскільки забезпечує можливість глибокого сприймання музичного твору, аналізу його виразальних засобів та здійснення педагогічно обґрунтованої інтерпретації. Розвинений тембровий слух сприяє формуванню здатності розпізнавати особливості звучання голосів та інструментів, усвідомлювати роль тембру у створенні художнього образу й використовувати ці знання у виконавській та педагогічній діяльності.

Водночас проблема тембрового слуху як складника професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва залишається недостатньо висвітленою у сучасній музично-педагогічній науці. Потреба у теоретичному осмисленні його сутності та визначенні місця в системі професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності тембрового слуху та визначення його місця у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація та порівняння наукової, музикознавчої й психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; структурно-функціональний метод – для визначення ролі тембрового слуху у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва; логіко-узагальнювальний метод – для формулювання основних положень та висновків дослідження.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема тембру та розвитку тембрового слуху посідає важливе місце у сучасних музикознавчих, психолого-педагогічних і мистецтвознавчих дослідженнях. Водночас більшість наукових праць зосереджена на окремих аспектах тембру як акустичного, психологічного або художньо-виразального феномена, тоді як питання тембрового слуху майбутніх учителів музичного мистецтва як складника їхньої професійної компетентності потребує подальшого теоретичного осмислення.

Вагомий внесок у дослідження природи тембру зроблено Д. Решетник, який розглядає його як одну з основних характеристик музичного звуку та провідний засіб музичної виразності. Дослідник зазначає, що розвиток композиторської практики XX – початку XXI століття сприяв розширенню функцій тембру, який виконує не лише колористичну, а й структуроутворювальну роль у музичній мові, беручи участь у формуванні художнього образу та організації музичного висловлювання (Решетник, 2020).

Проблему розвитку тембрового слуху в системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва досліджено у роботі Пен Сіюе. Автор визначає тембровий слух як важливу професійну якість музиканта-педагога, що забезпечує сприйняття тембрової палітри музичних творів, диференціацію звукових характеристик та ефективну музично-виконавську діяльність. У дослідженні обґрунтовано значення цілеспрямованого розвитку тембрового слуху в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики (Пен Сіюе, 2021).

Науковий інтерес становлять праці О. Оганезової-Григоренко та Є. Авраменко, у яких темброве мислення розглядається як важливий компонент професійної діяльності вокаліста. Дослідники наголошують, що тембровий слух пов'язаний не лише зі здатністю розпізнавати звукові характеристики, а й із можливістю свідомого використання тембру у процесі художньої інтерпретації музичного твору (Оганезова-Григоренко & Авраменко, 2024).

Психологічні особливості сприйняття тембру висвітлено у працях В. Драганчук, яка розглядає тембр як складну властивість звуку, що формується на основі його спектральних характеристик та особливостей слухового сприймання. Саме ці особливості забезпечують здатність людини розпізнавати голоси, інструменти та індивідуальні характеристики звучання, що має важливе значення для розвитку професійного музичного слуху (Драганчук, 2003).

Педагогічний аспект розвитку тембрового слуху представлено у дослідженні І. Левицької, яка визначає його як важливий чинник художнього сприйняття музики. На думку дослідниці, сформованість тембрового слуху сприяє розвитку образного мислення, емоційного переживання музичного твору

та здатності до усвідомленого аналізу музичного матеріалу (Левицька, 2018).

Аналіз наукових праць дає підстави розглядати тембровий слух як інтегративну музичну здатність, що поєднує сприймання тембрових характеристик, музичне мислення, художнє осмислення та виконавську практику. Водночас проблема тембрового слуху саме як складника професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва залишається недостатньо дослідженою. Потребують подальшого теоретичного обґрунтування його місце, значення та взаємозв'язок із професійною діяльністю педагога-музиканта.

Результати дослідження.

У сучасній музично-педагогічній науці проблема розвитку тембрового слуху набуває особливої актуальності, оскільки професійна діяльність учителя музичного мистецтва передбачає не лише володіння виконавськими навичками, а й здатність глибоко сприймати, аналізувати та інтерпретувати художньо-звукову природу музичного твору. Саме тембровий слух забезпечує розпізнавання звукових відтінків, усвідомлення їх художньої виразності та значення у створенні музичного образу.

Науковий аналіз свідчить, що поняття «тембровий слух» трактується у сучасних дослідженнях по-різному: як окрема музична здібність, компонент музичного слуху, психофізіологічний механізм диференціації звукових характеристик або професійна якість музиканта. Водночас більшість дослідників погоджується, що тембровий слух забезпечує здатність сприймати якісну своєрідність звучання, розпізнавати особливості голосів та музичних інструментів, оцінювати їх художню виразність і використовувати ці знання у виконавській та педагогічній діяльності (Пен Сіюе, 2021; Левицька, 2018).

Важливе значення для розуміння сутності тембрового слуху має поняття тембру. Як зазначає Д. Решетник, у сучасному музикознавстві тембр розглядається не лише як фізична характеристика звуку, а як самостійний засіб музичної виразності, що виконує колористичну та структуроутворювальну функції. Тембр бере участь у формуванні музичної мови, забезпечує цілісність художнього висловлювання та сприяє розкриттю образного змісту твору (Решетник, 2020).

На наш погляд, тембровий слух доцільно розглядати як інтегративну професійну музичну здатність, що забезпечує сприйняття, диференціацію, оцінювання та художню інтерпретацію тембрових характеристик музичного звучання, а також їх використання у виконавській, творчій і педагогічній діяльності. Таке розуміння передбачає не лише здатність розрізняти звукові барви, а й уміння усвідомлювати їх художню функцію, пов'язувати із музичним образом та використовувати у процесі професійної діяльності.

Дослідження І. Левицької підтверджує, що розвиток тембрового слуху безпосередньо впливає на якість художнього сприйняття музики, розвиток образного мислення та здатність до свідомого аналізу музичного матеріалу. Чим ширшим є досвід сприйняття різноманітних тембрових характеристик, тим глибшим стає розуміння змісту музичного твору та його емоційно-образної сфери (Левицька, 2018).

Проблему тембрового слуху як професійної якості музиканта-педагога досліджує Пен Сіюе, який наголошує на його значенні для повноцінного сприйняття тембрової палітри музичних творів, розвитку виконавської культури та формування професійних умінь майбутніх учителів музики (Пен Сіюе, 2021). Водночас О. Оганезова-Григоренко та Є. Авраменко розглядають темброве мислення як важливу складову виконавської діяльності, що забезпечує здатність музиканта свідомо використовувати темброві характеристики відповідно до художнього змісту твору (Оганезова-Григоренко & Авраменко, 2024).

Відтак, результати дослідження дають підстави стверджувати, що тембровий слух є багатовимірним феноменом, який поєднує музично-слухові, когнітивні, художньо-образні та виконавські аспекти. Його значення виходить за межі звичайного розпізнавання звукових характеристик, оскільки він забезпечує професійне осмислення музики, якісну інтерпретацію творів та ефективну музично-педагогічну діяльність.

У структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва тембровий слух виконує інтегрувальну функцію, поєднуючи музично-слухову підготовку, виконавську майстерність і педагогічну діяльність. Він є необхідною передумовою вокальної, інструментальної, диригентської та аналітичної роботи, оскільки забезпечує здатність усвідомлювати темброву організацію музичного твору та використовувати її як засіб художньої виразності.

Особливого значення тембровий слух набуває у педагогічній діяльності, адже вчитель музичного мистецтва не лише виконує музичні твори, а й формує в учнів культуру слухового сприйняття, уміння аналізувати засоби музичної виразності та розуміти художній зміст музики. Саме тому розвиток тембрового слуху має розглядатися як важливий напрям професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта (McAdams, S. (2019).

Сучасна професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва спрямована на формування комплексної компетентності, яка охоплює музично-теоретичні знання, виконавські вміння, педагогічну майстерність, художньо-творче мислення та здатність до професійної комунікації. У цьому контексті особливого значення набувають музично-слухові здібності, оскільки саме вони забезпечують

повноцінне сприйняття, аналіз та інтерпретацію музичного твору. Однією з таких здібностей є тембровий слух, який не лише доповнює загальну систему музичного слуху, а й виконує важливу роль у професійному становленні майбутнього педагога-музиканта.

На нашу думку, тембровий слух доцільно розглядати як наскрізну професійну якість, яка реалізується у різних видах музично-педагогічної діяльності. Його значення не обмежується лише здатністю визначати звучання окремих інструментів або голосів. Тембровий слух забезпечує можливість усвідомлювати художній зміст музичного твору, розуміти роль окремих звукових характеристик у створенні образу та використовувати отримані знання у процесі виконання, аналізу й викладання музики.

Професійна діяльність учителя музичного мистецтва передбачає поєднання різних функцій: виконавської, педагогічної, організаторської та творчої. У кожній із них тембровий слух виступає важливим засобом професійної діяльності. Учитель має не лише самостійно сприймати й інтерпретувати темброві особливості музичного твору, а й передавати учням уміння слухати, аналізувати та розуміти виразні можливості музичного звучання. Саме тому сформованість тембрового слуху безпосередньо пов'язана з якістю музично-педагогічного процесу.

Отже, тембровий слух у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва виконує інтегративну функцію, об'єднуючи музично-слухову підготовку, виконавську діяльність, художню інтерпретацію та педагогічну практику. Його розвиток є необхідною умовою професійного становлення педагога-музиканта, оскільки забезпечує здатність не лише сприймати й відтворювати музику, а й формувати в інших культуру її глибокого художнього розуміння.

Висновки.

Проведений теоретичний аналіз наукових джерел дозволив обґрунтувати значення тембрового слуху як важливого складника професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Сучасне розуміння тембру виходить за межі його традиційного трактування як суто акустичної характеристики звуку. У музичному мистецтві тембр виступає самостійним засобом художньої виразності, який бере участь у

формуванні музичного образу, розкритті авторського задуму та організації музичного висловлювання.

Узагальнення наукових підходів дає підстави розглядати тембровий слух як інтегративну музичну здатність, що забезпечує сприйняття, розпізнавання, оцінювання та художнє осмислення тембрових характеристик музичного звучання. Його сутність полягає не лише у здатності розрізняти звукові барви голосів та інструментів, а й у розумінні їхньої виразної функції, ролі у створенні художнього образу та значення у процесі музичної інтерпретації.

Встановлено, що тембровий слух є важливою професійною якістю майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки забезпечує повноцінне сприйняття музичного твору, сприяє розвитку виконавської майстерності, художнього мислення та педагогічної компетентності. Його значення виявляється у різних напрямках професійної діяльності педагога-музиканта: виконавській, вокальній, інструментальній, диригентській та навчально-педагогічній роботі.

Теоретичне осмислення проблеми дозволяє стверджувати, що тембровий слух не є ізольованою музичною здібністю, а виступає наскрізною характеристикою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Він забезпечує здатність свідомо аналізувати музичне звучання, використовувати темброві можливості як засіб художньої виразності та формувати в учнів культуру слухового сприйняття музики.

Таким чином, розвиток тембрового слуху має розглядатися як один із важливих напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Його сформованість сприяє становленню фахівця, здатного не лише професійно виконувати й інтерпретувати музичні твори, а й ефективно здійснювати педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток музичної культури та естетичного сприйняття учнів. Перспективи подальших досліджень убачаємо у теоретичному обґрунтуванні структури тембрового слуху, визначенні педагогічних умов його формування та розробленні методичного забезпечення розвитку цієї професійно важливої якості майбутніх учителів музичного мистецтва.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Дермельова, Н., & Череди́ченко, В. (2014). Теоретичні аспекти розвитку тембрового слуху майбутніх учителів музики. *Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць*, (69), 186–192. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11433/1/V_Zhelanova_GNVP_69_GL.pdf
- Драганчук, В. (2003). *Музика як фактор психокоригування: історичний, теоретичний і практичний аспекти* (Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства: спеціальність 17.00.03). Луцьк. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0404U000465/>
- Левицька, І. М. (2018). Розвиток тембрового слуху у дітей молодшого шкільного віку в процесі інструментального музикування. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (170), 150–154. <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4890/1/%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%202018.pdf>

- Оганезова-Григоренко, О., & Авраменко, Є. (2024). Темброве мислення вокаліста: феноменологічний підхід. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 72(4), 138–144. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-23>
- Пен Сіюе. (2021). *Методика формування тембрового слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання* (Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Dis_Pen.pdf
- Решетник, Д. (2020). Тембр в музиці: проблеми визначення поняття. *Молодий вчений*, 11(87), 76–78. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-17>
- McAdams, S. (2019). The perceptual representation of musical timbre. In D. Deutsch (Ed.), *Psychology of music* (3rd ed., pp. 125–156). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-381460-9.00005-8>

REFERENCES

- Dermelova, N., & Cherednychenko, V. (2014). Teoretychni aspekty rozvytku tembrovoho slukhu maibutnikh uchyteliv muzyky [Theoretical aspects of the development of timbre hearing of future music teachers]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: Zbirnyk naukovykh prats*, (69), 186–192. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11433/1/V_Zhelanova_GNVP_69_GI.pdf
- Drahanchuk, V. (2003). *Muzyka yak faktor psykholohichnoho vykhovannia: Istorychni, teoretychni i praktychni aspekty* [Music as a factor of psychocorrection: Historical, theoretical and practical aspects] (Avtoreferat dysertatsii kandydata mystetstvoznavstva). Luts'k. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0404U000465/>
- Levytska, I. M. (2018). Rozvytok tembrovoho slukhu u ditei molodshoho shkilnoho viku v protsesi instrumentalnoho muzykuvannia [Development of timbre hearing in primary school children in the process of instrumental music-making]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*, (170), 150–154. <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4890/1/%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%202018.pdf>
- Ohaniezova-Hryhorenko, O., & Avramenko, Ye. (2024). Tembrove myslennia vokalista: Fenomenolohichni pidkhid [Timbre thinking of a vocalist: A phenomenological approach]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 72(4), 138–144. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-23>
- Pen Siuye. (2021). *Metodyka formuvannia tembrovoho slukhu maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi instrumentalnoho navchannia* [Methods of forming timbre hearing of future music teachers in the process of instrumental learning] (Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora filosofii v haluzi znan 01 Osvita za spetsialnistiu 014 Serednia osvita (Muzychne mystetstvo)). Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Dis_Pen.pdf
- Reshetnyk, D. (2020). Tembr v muzytsi: Problemy vyznachennia poniattia [Timbre in music: Problems of defining the concept]. *Molodyi vchenyi*, 11(87), 76–78. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-17>
- McAdams, S. (2019). The perceptual representation of musical timbre. In D. Deutsch (Ed.), *Psychology of music* (3rd ed., pp. 125–156). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-381460-9.00005-8>